

**TIMOTHY-PROJEKTET
STOLTE DELTAGERE
FÅR BIBELPRÆMIE**

**EMIL PÅ KICS
INTERNATIONALT
SKOLELIV**

**ULEDER-FARVEL
HVAD DE LÆRTE
OG OPLEVEDE**

AMAKURU

Heine Grünewald og Morten Thomsen fra Bethelkirken samt Ole og Mathias Broholm fra Østervrå Frikirke besøgte vores landbrugsprojekt, Terimbere, i Rwanda som kirkerne støtter, men vi nåede også til både Rubura og Musema i Burundi.

Bibler, bønner og bønder

Februar var en travl og spændende måned her hos os i Rwanda. Afslutningen på Timothy-projektet, hvor BID & Bethelkirken i samarbejde med AEBR har uddannet 90 kirkeledere fra Butare over knap to år, sluttede med en festlig og højtidelig ceremoni. Klaus Munch og Lars Midtgaard har undervist på flere af semi-

narerne og var også med på dette sjette og sidste, hvor deltagerne takkede for den undervisning, de har leveret. Deltagerne har lært om team-work, talent-spotting med henblik på i højere grad at inddrage unge og kvinder i menighedernes ledelser, og de har fået vær-

tøjer til at skabe en fælles vision for deres egen menighed.

Oftest ledes menighederne her primært af præster (mænd), og det er sjældent de føler sig kaldede til at spørge menigheden til råds eller trække på andres ressourcer. Det opfattes typisk som en svaghed, hvis præsten ikke kan løse opgaven selv.

Derfor var afslutningsceremonien en stor oplevelse, som bød på mange vidnesbyrd om, hvordan livet i menighederne har ændret sig. Præsterne fortalte, at de havde lært, at det var en fordel at inddrage andres ideer, tale om tingene i fællesskab og skabe større fælles ejerskab for menighedens liv, mission og udvikling. Og kvinder og unge bekræftede de positive historier.

Ceremonien sluttede med at AEBR's generalsekretær, Gato Munyamasoko, holdt en inspirerende tale, og Klaus og Lars uddelte eksamensbeviser og en studie-bibel fra Bethelkirken til alle deltagerne, som de blev meget, meget glade for. Det var vist mere, end de nogensinde havde drømt om ud fra deres glæde. Bibelen indeholder forklaringer til teksterne, så det var en bibel, der åbnede døren til en helt ny verden. (Og sikkert også kommer til at udfordre nogle af præsterne...).

Vi har også haft inviteret fire deltagere fra Baptistkirken i Burundi med på seminarerne, inkl. en lærer og rektoren for præsteskolens i Rubura, Vianney Kurikurazirwa, der nogle uger efter afslutningen skrev en hilsen til Bethelkirken: *"I am very happy for this commentary Bible in Kinyarwanda, it helps me so much for explaining the Bible. May God bless you"*.

Billedtekster: 1) Lars og Klaus lytter til dagens talere i godt selskab med to af vores canadiske kolleger, som også har bidraget til Timothy-undervisningen og ikke ville gå glip af den festlige afslutning. 2) Fire unge fra Butare menighed glæder sig over bibler og eksamensbevis. 3) Vue ud over 90 opmærksomme kirkeledere. 4) To kvindelige deltagere studerer intenst deres eksamensbevis og nye

bibler. 5) På gruppebilledet næste side er det i midten generalsekretær Gato (th) og den regionale præst, Joel (tv), flankeret af Klaus og Lars og en masse glade Timothy-studenter.

TERIMBERE

Samtidig med Timothy-afslutningen havde vi også besøg af Bethelkirken ved Heine Grünwald og Morten Thomsen samt Ole og Mathias Broholm fra Østervrå Frikirke. De skulle besøge flere venskabskirker i Butare, som menighederne har støttet med penge til kirketage, døre og vinduer, og på knap en uges rundtur til vores landbrugsprojekter *Terimberere* i Rwanda og *Rubura Agro Business (RAB)* i Rubura i Burundi.

Befolkningsvæksten i både Rwanda og Burundi er meget høj, og fødevareproduktionen er ikke fulgt med, så derfor er landbrugsudvikling blevet en vigtig opgave for kirkerne og dermed også for os danske baptister.

Typisk udnyttes jorden meget dårligt, fordi bønderne ikke har adgang til ny viden om gode dyrkningsmetoder, og samtidig er de skeptiske overfor at afprøve nye ting, fordi de er usikre på, om det virkelig virker. Der er tale om meget simple "teknologier", som det kaldes her. Det kan fx være at tildække jorden for at holde bedre på fugten, at indsamle regnvandet mere effektivt til afgrøderne, at gøre

markarbejdet rettidigt, at holde den rigtige afstand mellem planterne og plante de rigtige afgrøder sammen, så de supplerer hinanden frem for at konkurrere med hinanden om jordens næring.

Det lyder banalt, men det er svært i praksis at få bønderne til at ændre adfærd og kræver tid og en systematisk learning-by-doing tilgang. Når det lykkes, er resultaterne til gengæld imponerende.

Vi laver landbrugsprojekter med vores tre partnere AEBR, UEBB og Dutabarane, og vi har haft dem på flere fælles træninger og sørger for, at projektlederne mødes og deler erfaringer.

RIPAT-METODEN

Vi arbejder efter den såkaldte RIPAT-metode, som er udviklet af et forskningscenter i Tanzania i samarbejde med RockwoolFonden i Danmark, hvor fokus er på inddragelse og ejerskab fra bøndernes side, som ofte er det som glipper i mange landbrugsprojekter.

Konceptet er enkelt fortalt, at bønderne organiseres i grupper på ca. 35 og mødes hver uge sammen med en landbrugsuddannet supervisor, som projektet lønner, på en mark, som enten er lejet eller stillet til rådighed af kirken eller nogle af gruppens medlemmer. Her afprøver bønderne de nye teknikker, og projektet hjælper også med at skaffe bedre afgrøder, hvis der er behov for det. Vi har fx introduceret mere sygdomsresistente cassava i Terimbere og en ny type bananplante, som giver mere end dobbelt så store bananklaser end de traditionelle bananer. Og så får gruppen typisk nogle grise eller geder, som de får uddannelse i at holde i live, så de får gødning til markerne.

Grupperne følges i 1-2 år afhængigt af, hvor velfungerende gruppen er, og de dygtigste bønder ansættes til at opstarte og træne nye grupper, så metoderne kan spredes relativt billigt til et større område. Endelig tilbydes alle grupper at lave låne- og sparegrupper, så de ekstra indkomster enten kan spares op eller investeres til gavn for lokaludviklingen. (I teorien er det så enkelt, i praksis en vældig udfordring at få alt til at lykkes:-).

Nordjyderne besøgte flere grupper og talte med bønderne om projektet. Ifølge Morten var det *“fantastisk at opleve, hvilken forskel projektet gør for familierne og landsbyen, når bønderne fortæller, hvordan de nye dyrkningsmetoder har både doblet og tredoblet udbyttet”*.

De fleste bønder tilkendegav også, at de var begyndt at anvende metoderne på deres egen jord, hvilket er helt afgørende, hvis effekten skal holde, når projektet slutter. Heine fandt det *“opløftende at se, hvordan vi som danske baptister med ganske få midler kan være*

Billedtekst: 1) Arbejdsdag på gruppe-marken. 2) Ole og Mathias laver markarbejde, men savner traktoren! 3) Morten filmer et interview med en bonde, der taknemmeligt fortæller, at han ved brug af nye teknikker har tredoblet sin bønnehøst. Det kan let være forskellen på at holde sulten fra døren og børnene i skole.

med til at hæve livskvaliteten for så mange mennesker, og jeg har fået en anden forståelse for, hvorfor vores landbrugsprojekter er en vigtig missionsopgave.”

Terimbere løber fra januar 2016 til udgangen af 2018. Til sommer starter vi to nye RIPAT-projekter op i Burundi med hhv. UEBA og Dutabarane i området omkring Rubura.

International skole

Emil fortæller om at gå på Kigali International Community School (KICS)

Jeg har lige læst Inge-Lis Christensens (Hagstrøm) beretning fra hendes 15 år i Rubura i Burundi og synes, det er helt vildt at læse om, hvordan det var for hende at gå i en amerikansk kostskole i Burundi i 1950'erne.

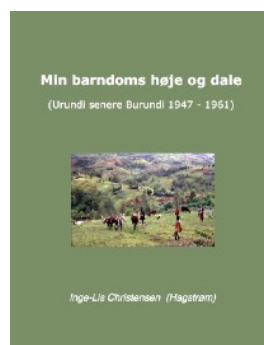
Jeg var virkelig ked af at sige farvel til min danske skole og klassekammerater, da vi flyttede hertil. Men jeg blev hurtigt glad for det amerikanske system og min skole, som hedder KICS. Jeg tager skolen her mere seriøst, end jeg gjorde i Danmark, nok fordi vi har test hver måned og quizzes hver fredag (og måske fordi jeg er blevet ældre). Jeg skulle lige vende mig til, at vi her får karakterer for alt, men nu er det helt fint, og det betyder, at jeg anstrenger mig mere. Hvis man får en dårlig karakter, skal man have tvungen ekstraundervisning efter skoletid, indtil man når op på gennemsnitsniveauet - og hvis man har bare én karakter under gennemsnittet, må man ikke deltage i fritidsaktiviteterne så som fodbold. Det synes jeg er for strengt.

Jeg laver ikke (så meget) uro i klassen, og jeg brokker mig ikke (så meget), hvis noget er uretfærdigt eller siger det højt, hvis vi skal lave noget, jeg ikke gider. For hvis jeg gør det, så får jeg "lunch-detention", dvs. at jeg mister et frikvarter og bliver sat til at lave ingenting eller en kedelig opgave om, hvor dårligt jeg har opført mig. Det har jeg desværre prøvet...

Jeg har stor respekt for lærerne, bl.a. fordi vi ikke kalder dem ved fornavn, og de ser mere formelle ud med slips og den slags. De kan også smide en elev ud af skolen et par dage, hvis man opfører sig virkelig dårligt, og de ringer til forældrene, hvis man kommer for sent mere end fire gange til en time. Det er ikke godt, fordi mange forældre bliver virkelig sure og straffer deres børn, nok fordi forældrene betaler mange penge for at deres børn går på KICS, som er en privatskole. 40 pct af eleverne er rwandere, og der er børn fra 21 lande. Nogle forældre "straffer" deres børn ved at sige, at de ikke må lave legeaftaler eller komme til en fødselsdag.

Til gengæld savner jeg, at lærerne gør mere for at skabe et godt sammenhold, det synes jeg min danske skole var bedre til. Det er der ikke ligeså meget fokus på på KICS, selvom de går meget op i det de kalder karakterdannelse. I bakspejlet er jeg rigtig glad for at have fået lov at gå på en international skole, men jeg glæder mig også til at komme tilbage til min gamle klasse og mine venner i Trekroner, selvom det bliver svært at sige farvel til mine venner her.

MIN BARNDOMS HØJE OG DALE

Uddrag af Inge-Lis Christensens Burundioplevelser fra 1947-61, hvor Inge-Lis' forældre var udsendt som missionærer til Rubura. På dette tidspunkt er Inge-Lis jævnaldrende med Emil:

"Jeg skulle fortsætte min skolegang. Den eneste mulighed var på den amerikanske kostskole i Mweya, der lå et godt stykke væk fra Rubura. Mine forældre kørte mig dertil, og der stod jeg, en 12 årig pige på en amerikansk skole uden at kunne spor engelsk, og jeg kendte kun nogle af eleverne meget lidt.

Der var mange regler, der skulle overholdes, men det var svært, da jeg ikke forstod, hvad de sagde. De første 14 dage græd jeg mig i søvn, da jeg syntes, det var så håbløst.

Maden blev altid øst op til os. Havregrød om morgenen. Kød fik vi ikke meget af. Sommetider fik vi de mest sjove retter, f.eks rødbeder kogt i mælk. Vi skulle spise det, der var øst op, og det var ikke altid lige let.

Hvis vi ikke rettede os efter reglerne, fik vi en streg, og når vi havde 3 streger, fik man klø med en livrem. Jeg oplevede kun at få 2 streger. Flere af drengene fik dog klø flere gange.”

Lidt scary! Men jeg synes Inge-Lis' beretning er virkelig spændende, og jeg synes I skal læse den, hvis I vil vide mere om, hvordan det var at være missionærbarn i gamle dage.

Uleder-oplevelser

Vi har haft stor glæde af Helene Gammelmark (Holbæk Menighed) og Johanne Kofoed (Tølløse Menighed), mens de var her som ungdomsledere udsendt af BBU og DBS. De kom ofte og hang ud og hyggede med os og børnene, så vi savner dem! Emil har stillet dem et par spørgsmål, lige inden de rejste i slutningen af januar efter fire mdr. i Rwanda:

Emil: Jeg synes Kigali er en god by, men der er alt for fattigt på landet. Ser Rwanda ud, som I havde forestillet jer ?

Helene: Noget jeg tænker en del over er kontrasterne. Især i forhold til by og land. De kvinder vi arbejder med er blandt de fattigste i samfundet og får kun et måltid om dagen. De bor i små lerhytter, der er meget mindre end mit værelse i DK, og de bor langt flere mennesker der. Samtidig så bor vi i Kigali. En stor by! Her er lækre restauranter, busser, supermarkeder, kæmpe højhuse og politi på hvert gadehjørne, folk render rundt med smartphones og i business-tøj. Samtidig ser vi også ofte kvinder og mænd i det traditionelle igitenke tøj, de handler i de små lokale butikker på hvert gadehjørne og så bærer de alt fra tasker og frugt til senge og sofaer på deres hoveder. Det er et vildt mix mellem traditionel rwandisk kultur og moderne vesten.

Emil: Min mor og far snakker nogen gange om, at det er bøvlet at arbejde med dem fra kontoret. Hvad har I lært af at samarbejde med unge fra Rwanda?

Johanne: Jeg er blevet mere tålmodig. Jeg har fået et indblik i en anden kultur i forhold til arbejde. Jeg synes også, at jeg har fået en større forståelse for livet som ung rundt omkring i verden, og selvom man egentligt er meget forskellige grundet kulturen, så kan man finde en masse ting at være fælles om.

Helene: Jeg har især lært, at ting som virker indlysende ikke nødvendigvis virker indlysende for en rwander - og omvendt. Jeg har også lært, at vores måde at være direkte på faktisk godt kan såre andre. I Danmark går vi ofte lige til sagen. Det gør de ikke i Rwanda. I starten synes jeg, det var mega-irriterende, at når man stiller et ja/nej spørgsmål, så kan man ikke få et ja/nej svar. For hvordan kan man så overhovedet komme nogen vegne? De fortæller dig heller ikke, hvis der er noget som ikke er optimalt, eller noget de synes skulle gøres anderledes. For os er det stadig svært at forstå, men kulturer er jo forskellige. Jeg tror de synes, vi ofte er ufatteligt uhøflige.

Emil: Jeg synes jeg har oplevet mange vilde ting her i Rwanda. Kan I fortælle om en vild oplevelse?

Helene: Det var en vildt flot oplevelse at være i regnskoven. Vi fik lov til at låne Line og Rasmus bil, men desværre røg vi en tur i grøften og skulle have 20 mænd til at løfte bilen op på vejen igen. Det var en ret vild oplevelse! Men det vildeste jeg har oplevet er

nok at køre i bus. Generelt har rwandere aldrig super travlt, fordi hvad der ikke klares i dag, klares sikkert i morgen. På nær lige når de kommer ind i en bil. Så skal alting gå helt vildt stærkt, så selv på snoede bjergveje kører de i rivende fart, de overhaler i skarpe sving og kører i den for-kerte side af vejbanen!

Emil: Jeg tror nogle gange, at jeg har ændret mig lidt. Er der noget fra jeres liv her i Rwanda, som I vil tage med til Danmark?

Helene: Jeg vil mega-gerne tage roen med mig. Tanken om at hvad der ikke nås i dag, det nås nok i morgen. Jeg kommer også til at savne vejret! Og så håber jeg, at jeg kan holde fast i den glæde, jeg har fået over små dagligdags ting som rindende vand, strøm og et lunkent brusebad.

Johanne: Jeg vil prøve at være endnu mere opmærksom på, hvordan materialisme præger mit liv. Jeg har erfaret, at jeg kan leve helt fint med mindre end herhjemme. Derfor er jeg nu begyndt et projekt, hvor jeg rydder ud i de ting jeg har herhjemme, og smider ud, giver væk eller sælger videre afhængigt af, hvilken tilstand den givne ting er i.

Emil: Jeg synes jeg opfører mig lidt anderledes, end jeg gjorde i Danmark. Opfører I jer anderledes i Rwanda end i Danmark?

Johanne: Jeg synes jeg var den sejeste på scooter i Rwanda. Jeg følte bare jeg kunne det hele, og jeg elskede at fræse rundt. I DK ville jeg nok ikke synes det var helt så sejt... Men det var VIRKELIG fedt! Derudover var mit tøj nok også noget anderledes i Rwanda, jeg begyndte fx at synes det var meget voldsomt at

se nogle der havde kjoler til midt på låret, eller endnu værre helt korte shorts! Det ville jeg ikke have tænkt over herhjemme.

Helene: Ja, jeg føler mig også virkelig cool, når vi suser rundt på vores scootere! Med vind i håret og fuld fart frem! Men altså det havde jeg nok ikke gjort derhjemme. Med fare for at støde nogen vil jeg faktisk sige, at jeg hjemme i Danmark synes det er ret kikset, når jeg ser nogen på scooter. Der skulle jeg aldrig være en del af "knallert-banden".

Emil: Jeg har oplevet mange anderledes ting i Rwanda. Har I haft oplevelser, som I slet ikke forventede?

Helene: Der er flere forskellige ting, men en af dem, er at jeg ikke havde forventet at lære jeres familie at kende. I perioder har vi nærmest været mere hos jer end hos os selv! Det har været skønt at have en ekstra familie hernede, og så har Line og Rasmus også bare begge en bedre forståelse for, hvad det er vi oplever og hvilke udfordringer og frustrationer vi går og tumler med. De forstår os, fordi de har været her og véd, hvad det er vi snakker om på en måde som min familie og mine venner hjemme i Danmark bare ikke gør. [Det kostede kun en lille smule at få det svar vredet ud af Helene].

Johanne: Gymnastikforeningen *Body & Soul* har gjort en kæmpe forskel for mig og har gjort mit ophold i Rwanda bedre. Det var et sted, hvor jeg kunne træne, hygge med andre kvinder og få input til mit trosliv. Det var bare helt fantastisk at blive en del af det fællesskab. Jeg fik lov til at være vikarinstruktør, ordne udstyr og hjælpe til med andre opgaver. Det gav mig så meget og gav mig følelsen af et liv udenfor arbejdet, fordi jeg elsker træning, og jeg elsker Gud.

Johanne og Line håber at kunne tilbyde 1 times morgentræning på Lindencborg mandag til fredag. Programmet bygger på Body & Souls koncept, hvor "faith and fitness meet". Håber vi ses - alle kan være med!

Korte nyheder

CHEFEN PÅ INSPEKTION

Morten Kofoed besøgte Rwanda/Burundi to gange om året, og vi har netop igen - og for sidste gang for vores vedkommende, desværre - haft fornøjelse af ham i marts, hvor Rasmus og Morten tog til Burundi. Desværre blev Rasmus ramt af malaria, så Morten måtte klare de fleste møder alene. Her tænker chefen store tanker på terrassen i Rubura.

SPEJDERHJÆLPEN I RWANDA

Spejderhjælpen var i slutningen af marts i Rwanda for at besøge deres nye projekt, hvor Spejderhjælpen sammen med Danske Handicaporganisationer støtter fem "model-skoler" med at integrere handicappede. Vi nåede at få en hyggelig aften og eftermiddag med Cathrine Næsby, som var turleder qua hendes rolle i Spejderhjælpens bestyrelse, hvor hun repræsenterer DBS.

HANNE OG HARTVIGS 10 ÅRS JUBILÆUM

Hanne og Hartvig Weber-Hansen har for 10 år i træk været senior-volontører for Baptistkirken. Igen i år besøgte de kvindegrupperne i Butare regionen, som støttes af Kvindenetværket i Danmark, og de hjalp til på børneprojektet LLCCM. De hævder, at det var deres sidste tur som senior-volontører, men lad os nu se:-) Men tak under alle omstændigheder for en stor indsats og godt fællesskab undervejs!

VAGNER-FAMILIEN I RUBURA

Jakob og Hanna Vagner og deres tre børn har været 10 uger i Rubura og gjort en stor indsats som hhv. underviser på præsteskolens og konsulent på sundhedsklinikken - og de har på trods af deres korte ophold efterladt et stort savn hos Burundis baptister, som var utrolig glade for deres indsats og for igen at have danske baptister i Rubura. Jakobs undervisning har især sat sig stærke spor hos ledelsen og de studerende, som meget gerne vil have besøg af familien igen!

STRIK FRA DANMARK SKABER GLÆDE

Den nordjyske delegation havde nogle ekstra tasker med tøj til klinikken i Rubura, som strikkes af trofaste kvinder i strikkeklubben i Brovst Baptistkirke. Tøjet er til nyfødte børn, og der var store smil, da Heine og Ole åbnede kufferterne og delte noget af tøjet ud. Fra Ringsted Baptistkirke sendes også jævnlige tøj - og kvinderne i Rubura sender en stor tak for hjælpen til alle "strikkerne"!

